

„Een nieuw schepsel.“

Zoo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, zie, het is alles nieuw geworden.

2 Cor. 5: 17.

Mr zijn, ook in ons Christenland, tal van menschen, die er niets van gelooven dat de Heere ten derden dage uit de dooden is opgestaan, en die toch ons Paascheest meevieren. Vreemd is dit niet. Ook vóór Jezus' komst tot deze wereld werd er door meer dan één volk een soort Paascheest gevierd. Ook onze voorvaders, eer ze den heiligen Doop ontvingen, deden dit op hun manier. Zulk een Paascheest was dan niets anders dan een soort Lentefest. De sombere winter was voorbijgegaan. Vriendelijke glazen vervroolijkten het gelaat des aardrijks. Aan den ouden stam schoot nieuwe loof uit. Wat de Psalmist aldus bezong: „Gij vernieuwt het gelaat des aardrijks.“

Zulk een Lentefest viert een volk, dat wel van de vernieuwing van het gelaat des aardrijks, maar nog niet van de vernieuwing des gemoeds in de wedergeboorte weet. En zoo kon het niet anders of wie nog wel gedoopt was, maar het geloof verzaakte, viel van zelf van ons Pascha op dit aloude Lentefest terug. Zelfs bij predikers vullde dit de uitgeholde predicateer weer. Ons Christelijk Pascha spreekt van leven in de ziel, dit Lentefest van herleving der natuur. Een val terug uit wat, in den geest, hoog boven alles stond, tot wat in het gras des velds en in het uitspruit van struikgewas en olifboom viel te bewonderen. Maar dit wel men dan toch niet. Ook op zijn Lentefest grijpt men dan toch naar het geestelijke, en vindt in de vernieuwing der natuur het zinnebeeld van vernieuwing in eigen karakter, streven en bedoelen. Zoo bedekt men zijn armoede, en waant terug te hebben gevonden wat men door zijn ongelooft aan Jezus Opstanding verloor.

En toch is dit slechts schijn. In de Lente komt terug wat er geweest is. Het loof dat verdorde en met den herfst storm van de takken losliet en neerviel, spruit opnieuw uit, en straks prijkt heel de boom weer in zijn loover, gelijk hij dit deed in het jaar dat voorafging. Vooral de volgroeiende boom brengt niets nieuws, maar vernieuwt wat verdorde.

Ons Paascheest daarentegen spreekt van opstanding uit den dood. Niet zoals Lazarus opstond, die weer opleefde gelijk hij stierf, om straks nogmaals te sterven, maar zoals de Heere opstond in heerlijkheid, in een heerlijkheid als van Tabor, om in ons onuitdelbaar leven over den dood te triomfeeren.

In de vernieuwing van de natuur, die de lente ons brengt, vernieuwt zich wat wegsterft in den herfst, maar ons Paschen spreekt van een nieuw schepsel, van een ander, hooger leven, dat nu voor 't eerst uitkomt, maar dan ook, eens uitgekomen, nimmer meer ondergaat, maar blijft eeuwiglijk.

„Zoo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel. Het oude is voorbijgegaan. Zie, het is alles nieuw geworden!“

Ook in het kleed spiegelt zich dit af. Zij die het Lentefest vieren, plaatsen van oudsher tusschen Paschen en Pinksteren zich het nieuwe kleed te laden bereiden. Gelijk het blad in de natuur verdort, zoo slijt en verkleurt ook het kleed waarin we ons hullen. Men zag als voor oogen, hoe de natuur een nieuw gewaad aantrok, en natuurkund als men was, deed men de natuur na en vernieuwde ook zijn eigen gewaad. Maar ook hierbij ontbrak alle opheffing tot iets hoogers. Alleen wat sleet werd vernieuwd, en in dit vernieuwde gewaad stond men weer op hetzelfde punt, waarop men een jaar geleden stond. Het was terugkeeren van wat geweest was. Ook dit sleet dan weer, en een jaar later, als weer de lente kwam, moest weer wat oud was geworden, worden vernieuwd. Het is het afvallen van het blad, dat straks in vorm gelijk aan het oude terugkeert.

Dit duurt nu ook in het Christenland wel voort. Waarom zouden ook wij het Lentefest niet tegen juichen, en onzen God, die het gelaat des aardrijks vernieuwt, niet loven op harp en cymbaal? En ook, waarom zouden ook wij niet, als de koude wijkt, en het gewaad om vernieuwing vraagt, in vernieuwd gewaad naar buiten treden?

Alleen maar, voor ons is dit niets, dan een reflex in de natuur van leven dat onderging en terugkeert; en wel verre vandaar, dat ons Paascheest hierin op zou gaan, triomfeert op Paschen het leven over den dood met een geheel nieuwe levenskracht die van geen bezwijlen of ondergaan meer weet. „Mijn schapen hooren mijn stem, en volgen mij, en ik geef hun het eeuwige leven, en niemand zal ze rukken uit mijn hand.“

Met ons sterven, als we ten grave dalen, heeft dit niets gemeen. De Opstanding, persoonlijk vertoelt tot onze wedergeboorte, brengt ons een nieuw leven. Door dit nieuwe leven worden we een nieuw schepsel. En dit wel nieuw in dien hoogen zin, dat al het oude is voorbijgegaan, en dat het alles nieuw is geworden.

Niet dat ge door uw overgang uit uw vroegere dood in dit nieuwe leven een ander persoon zijt geworden. Het is en blijft, in en na de wedergeboorte, dezelfde persoon, die eerst dood was, en nu met den apostel juicht: „Wij zijn uit den dood overgegaan in het leven.“

Er wordt door de Wedergeboorte, door de Opstanding, niet een tweede, nieuwe persoon in ons ingezet, zodat we nu twee personen zouden zijn, een oude, waarvan we nu af zijn en die ons niet meer aangaat, en een nieuwe die hij dien ouden persoon inwoont. Neen, het is en blijft dezelfde persoon, met den aanleg, het karakter, de talenten, die God ons in onze geboorte gaf. De organen van ons denken, gevoelen en willen blijven onze organen van vroeger. Wat vernieuwd is en nieuw is geworden, is het levensprincipe in ons. En dit nieuwe uitgangspunt in ons leven gebruikt nu dezelfde organen voor een geheel nieuwe levenswijze, voor de openbaring van een geheel nieuw leven, bezield met een geheel ander streven, en met een geheel nieuw bedoelen voor zich. Maar de wetenschap dat de persoon één en dezelfde bleef, spreekt zich uit in den dank voor de verkregen verlossing, in de rechtvaardigmaking door het geloof, en dat wel door het geloof alleen. We waren dood zolang we uit onszelf leefden. Nu leven we, omdat we niet meer uit onszelf leven, maar Christus leeft in ons.

Wie dit niet insiet, en denkt dat er een geheel nieuw persoon bij den ouden persoon is komen inwonen, vervalt in het Antinomianisme. De wedergeboorte is dan twee menschen. De

nieuwe mensch die niet meer zondigen kan en vanzelf heilig is, en daarnaast leeft dan de oude mensch nog voort, en zondigt er vrij op toe. Maar ons gaat dit dan niet meer aan. Dit doen niet meer wij, maar dit doet die gevloekte oude mensch, die in ons schuilt en wij zijn daarvoor niet meer aansprakelijk.

Iets wat dan zoóver kan gaan, en niet zelden soóver ging, dat men opzettelijk aan dat voortzondigen van den ouden mensch toefte, om zijn vloekwaardigheid te beter te doen uitkomen. Dat was dan de zondige oude kamerad, die men eens zelf was, maar die we nu niet meer zijn. Zelfs waren er, die in dit voortzondigen van den ouden kamerad schik hadden en genoten. Immers elke nieuwe zonde was nieuw bewijs voor de ellende, waarin die oude kamerad verzonk, en die te scherper de tegenstelling met den nieuwen mensch deed uitkomen. Zelfs geen vergeving werd voor de zonde van dien ouden zondaar meer ingeroepen. Zij ging ons niet meer aan. Wij waren dit niet meer. Het was de zonde van een anderen ouden mensch, aan wien we nog gekoppeld waren, maar dien we straks in den dood van ons afstieten.

Maar ook wie met Christus kerk dit boze, onheilige Antinomianisme verschaft, viel niet zelden in gelijke dwaling, zij 't ook op heel andere manier.

Men roemt dan in het nieuwe leven, dat door de wedergeboorte ons deel werd, maar draagt dit in zijn ziel om als iets apart. Men heeft dan zijn gewone wereldse leven, en daarbij en daarnaast zijn nieuw geestelijk leven, maar zonder dat het laatste op het eerste inwerkt. Men ontving het nieuwe leven, maar wordt niet zelf in heel zijn persoon vernieuwd.

Het nieuwe leven, dat ons de wedergeboorte brengt, is een nieuw levensbeginsel. Het is Christus in u. Maar dit nieuwe levensbeginsel moet dan ook indringen in heel onzen persoon, het moet aan alle organen van ons persoonlijk leven, aan ons denken, ons gevoelen, ons willen een geheel nieuwe richting geven. Er moet door het ademenwiel van heel onzen persoon een nieuw bloed vloeien en persen. Van binnen uit, uit dit nieuwe levensbeginsel, moet een geheel nieuw leven in heel u persoon doorringen. Het zijn nog de oude snaren, maar op die oude snaren moet een geheel andere, een geheel nieuwe levenspalm getrokken worden.

Alle krachten, alle gaven, alle talenten, alle invloeden, die ons ten dienste staan, moeten thans in den dienst van dit nieuwe leven overgaan. En het baat u niet, of ge dit doet met een deel van uw talenten. Alles moet nieuw worden. Heel u persoon, met al wat God aan dien persoon schonk, moet nu in dienst van Christus staan.

Uw oude ik heeft afgedaan. Niet dat oude ik, Christus moet in u heerschen.

En hier nu juist ligt de zoo taatsbare zonde van veel overgeestelijken Christenen. Ze stuiten de doorwerking van het nieuwe leven. Ze roemen in het nieuwe leven, maar offeren aan Christus alleen dit nieuwe, en houden hun persoon, hun talenten, hun gaven, hun innerlijke kracht buiten hem en voor zich zelf. Van daar die bittere getuigenis in het hart. Als een oliepomp op de wateren der ziele drift dit nieuwe leven her- en derwaarts, maar de wateren selve hummer ziele blijven wat ze eertijds waren.

Ze zijn een nieuw schepsel, maar dit schepsel groeit niet, en in onheilige macht blijft de oude mensch in hen tegen dat nieuwe leven overstaan. Christus heeft een kamerken in hun hart, maar een tempel van en voor Jezus alleen wordt dat hart nooit.

Amsterdam, 30 April 1909.

Toen het Ministerie-Kuyper zijn novelle op de Hooger onderwijswet indiende, werd daarbij evenzeer gezorgd voor de Bijzondere Universiteiten, doordat de door haar verleende graden officieel erkend werden, als voor de oprichting van bijzondere leerstoelen aan de Openbare Universiteiten door particulieren of verenigingen.

Het Ministerie-Kuyper toonde daardoor geen partijtak te willen dienen, maar het landsbelang. Hoofddoel was de vrijmaking van het Hooger Onderwijs. En al was het bekend genoeg, dat de premier persoonlijk voorkeur schonk aan de Bijzondere Universiteit, toch hield hij rekening met het feit, dat velen meenden de Openbare Universiteiten niet te moeten loslaten en daarom in het stichten van aanvullingskatheders heil zochten. Met name was dit laatste de uitgesproken wensch van de Christelijk-Historici. En het Ministerie heeft voor beide richtingen, zoowel voor die van de Bijzondere Universiteiten, als voor die van de aanvullingskatheders, den weg gebaand.

Gelijk het gewoonlijk gaat, zoo was voor beide van deze stelsels iets te zeggen. Wie zich terugtrekt in een eigen stelling, staat daardoor krachtiger. Aan een Bijzondere Universiteit kan men zorgen, dat heel het onderwijs door één beginsel wordt gedragen, komt daardoor de eenheidsidee der Universiteit beter tot haar recht, en worden de leerlingen bewaard voor het gevaar, allerlei tegenstrijdige meeningen zich te hooren verkondigen. Maar daartegenover staat, dat de groote stroom der studenten zich naar de Openbare Universiteiten blijft bewegen, en men deze studenten feitelijk overlaat aan den invloed van ongelooftige hoogleraren, zonder tegen dat onderwijs hun rechtstreeks tegengif te bieden. De voorstanders der aanvullingskatheders wijzen dan ook op dit laatste gebrek en achten dit zoo zwaarwichtig, dat ze daarom voor een Bijzondere Universiteit niet zijn te vinden.

Op dit geding thans weer in te gaan, is ons doel niet. De meeningen staan over en weer vast. De vraag moet door de praktijk worden uitgemaakt, wie het hier bij het rechte eind heeft gehad. En de voorstanders der Bijzondere Universiteit hebben tot dusver geen reden van regel gehad over het volgen van Groen's klacht: In ons isolement ligt onze kracht. Want juist door zich te concentreren in eigen kring, is een invloed naar buiten uitgeoefend, veel groter dan men zich ooit had kunnen denken.

De hoofzaak was echter, of het volk in breeder kring voor dat doel te beïnvloeden was? Het vrij Hooger Onderwijs, hierin nog altijd ten achter gesteld bij het Lager Onderwijs, moet uitsluitend leven van de

gaven des volks. Rijke geldvorsten, die als in Amerika, miljoenen uit eigen beurs geven voor wetenschappelijke stichtingen, kent men in Nederland niet. Zal het vrij Hooger Onderwijs zich ontwikkelen, dan moet door contributien en gaven der smalle gemeente de som bijeenkomen. En waar zonder geld geen professoren te krijgen zijn, hangt het van den bezielenden invloed, die van het gekozen ideaal op het volk uitgaat, grotendeels af, of de koorden der beurs los worden gemaakt, de noodige bedragen voor tractementen er komen, en men tot benoeming van hoogleraren kan overgaan.

Op dit praktische punt moest dus blijken, wie den besten weg had gekozen. Een ideaal, dat het volk koud laat, houdt ook de beursen gesloten, en leidt niet tot het begeerde doel. Terwijl omgekeerd een ideaal, dat de harten des volks in geestdrift ontbrandt doet, dat volk ook bereidvaardig maakt om te offeren en daardoor den weg tot vrijmaking van het Hooger Onderwijs opent.

Hieraan getoetst is het niet twijfelachtig, wie dusverre de beste keuze deed. Al zijn onder de voorstanders der Vrije Universiteit niet vele rijken en edelen, toch brengen ze jaarlijks een niet onbelangrijk bedrag bijeen, genoeg naast de renten van het geschonken kapitaal, om een 12-tal hoogleraren te onderhouden.

Maar de voorstanders der aanvullingskatheders hebben, niettegenstaande ze nu reeds bijna vijf jaar aan den arbeid zijn, het nog niet zoover gebracht, dat het geld er is om een hoogleraar te bekostigen. Dr. Schokking klaagt dan ook in de laatste Geref. Kerk steen en been over de weinige bijdragen die inkomsten. Hij schrijft er dit van:

Het is intusschen teleurstellend, zoo gering als de bijdragen voor de vereniging tot stichting van Bijzondere Leerstoelen blijven.

Waarom het verheeld en het niet liever openlijk uitgesproken?

Mogelijk, dat het meerderen beschaamt aan prikkel om alsnog te doen, wat tot heden werd verzuimd.

Wij kunnen ons toch niet anders voorstellen, of bij velen moet inderdaad van verzuim in deze gesproken worden en niet van onverschilligheid, waarvan het anders den schijn zou hebben.

Wie, om eens iets te noemen, het verslag van de voorlaatste algemeene vergadering der Vereniging tot christelijke verzorging van krankzinnigen gelezen heeft, herinnert zich, dat er tegen het voorstel van het Bestuur om een contract aan te gaan met de Vrije Universiteit in zake een leeraar voor de psychiatrische steunen zijn opgegaan, dat die vereniging zich niet eenzijdig verbindt met genoemde Universiteit, maar liever het oog zou hebben op de Rijk-Universiteiten, waar onze aanstaande docenten gevormd worden.

Men vond deze stemmen in die vergadering toen blijkbaar niet heel aangenaam, maar heeft ze gemakkelijk kunnen smoren. Wie nu echter na de onstemming daarover bij velen verwacht zou hebben, dat dit voor het minst aanleiding zou geven hebben om de Vereniging voor Bijz. Leerstoelen krachtig te steunen, opdat deze de inderdaad zoo noodige taak van een beoefening der psychiatrie naar christelijke opvatting aan een onzer Rijk-Universiteiten zou kunnen vervullen, is bedrogen uitgekomen. Wij hebben er althans nauwelijks iets van gemerkt.

Is het wonder, dat die onstemming dan vaak zoo weinig ernstig opgenomen wordt?

Toch blijft de zaak van het hoogste gewicht. Een feit is het, hoe men daarover nu moege oordeelen, dat de Vrije Universiteit haar aanhang bijna uitsluitend heeft in de kringen van de Geref. Kerk; en de Hervormden de wetenschappelijke opleiding hanner kinderen zoeken aan de Rijk-universiteiten.

Maar dan mogen de laatste ook niet zoo onverschillig blij- en als tot heden het geval is omtrent den toestand aldaar.

En nu zegge men niet, dat daarin den laatste tijd zoo groote verandering gekomen is. Dat moge ten deele het geval zijn wat de Theologische faculteit betreft; voor de andere faculteiten mag dit nog geen naam hebben. Daar nu de Vereniging voor Bijzondere Leerstoelen juist ook op die andere faculteiten het oog wenscht te richten, zij het hier nog eens met nadruk herhaald, dat zij recht heeft op de belangstelling van allen, die iets gevoelen van de groote betekenis van de wetenschappelijke opleiding van de toekomstige leidlieden onzes volks.

We nemen dit citaat over, niet met een zeker leedvermaak, dat het dezen broederen trots al hun ijver zoo weinig gelukt, visch aan den heugel te krijgen. Zelfs geven we gaarne de onstemming, die er in deze kringen heerscht over het feit, dat de Vereniging tot Christelijke verzorging van krankzinnigen meer voor de Vrije Universiteit dan voor de aanvullingskatheders voelde. We begrijpen, dat het voor deze broeders wel zoo aangenaam zou geweest zijn, wanneer zulk een invloedrijke vereniging haar moreelen en finantieelen steun aan de aanvullingskatheders geschonken had. Dan had men, zonder er zelf voor te betalen, zijn wensch vervuld gekregen gezien.

Maar wel wijzen we op deze klacht, omdat ze ons toont, dat ons volk voor die aanvullingskatheders niet warm te krijgen is. Dr. Schokking kan wel zeggen, dat verzuim en niet onverschilligheid oorzaak is van dit druppelgewijze inkomten der gelden, maar ieder voelt, dat dit meer een vriendelijk vergeleken is van den toestand, dan het stellen eener juiste diagnose. Want waar liefde en bezieling is, daar komen de gaven vanzelf. En althans, om nu de tegenstelling van Dr. Schokking over te nemen, de Hervormde Kerk, die zoo machtig is in zieleaantal, die zooveel gegoeden en welgestelden in haar midden telt, moest zonder enig bezwaar voor minstens een twee dozijn aanvullingshoogleraren kunnen zorgen. De kleine Geref. Kerk, die wat zieleaantal betreft tegenover de Hervormde Kerk schier in 't niet versinkt, bekostigt er wel twee aan de Vrije Universiteit en dan nog vier aan de Theologische School te Kampen. En als desniettegenstaande noch de Confessionneelen noch de Bond tot vrijmaking

der Kerken het tot één hoogleraar brengen kunnen, zou daarin dan geen wenk liggen, dat de bewandelde weg verkeerd is? Beter ten halve gekeerd, dan ten heele gedwaald.

In *Phila* heeft de bekende Utrechtsche predikant Dr. J. H. Gunning J.H.M. op de hem pittige wijze een philippica geschreven tegen de wijze van collecteeren, die nog steeds in onze Kerken in zwang is.

Ge licht onwillkeurig bij de „natuurgelovige“ tekening, hoe het in een volle kerkbeurt te Utrecht toegeeft:

In ons goede Utrecht muurt men (in volle beurt) de gangpaden met „kruisjes“ vol, het allernormaalste soort van stoeltjes, dat men zich denken kan, maar om zijn handigheid en handelbaarheid zeker bruikbaar dan een stoel met leuning. Voor een „goed woord“ heeft een Utrechtsche christen, als het moet, wel wat ruggen over. Maar stel u nu deze ellende voor, dat de komst der collecte mannen in alle zijden, waar kruisjes staan, deze stoeltjes doet verplaatsen op den schoot der gelukkige buurvrouwen (de mannen hebben, zeker omdat men hun geduld onder deze marteling betwist, plaats, die voor deze kunstbewerking onbereikbaar zijn) en vraag u dan eens af hoe bevordelijk het voor de „stichting“ moet zijn een paar malen een minuut of tien kruisjes te moeten staan of kruisjes te moeten zitten, totdat de broeders (wee den rampzalige, die den nog dik is bovendien!) zich door de zusteren hebben heengezwurm!

En inmiddels krijgt iedere bank en iedere rij stoelen een tweeduidig bezoek van den langen hengelstok, met meerder of minder gratie over twee, drie rijen hoofden heen gebalaneerd, hier een hoed op zij dwand, ginds een van die reuzen-gevaarten geheel van 't hoofd stootend, overal onrust, alding en ontsichting brengend. Let er maar eens op hoe al tijd de oogen der kerkgaers, al een poosje van te voren bij het na daren en een poosje na het weggaan van dit kerkmarteltje, op den collectenakker blikken blijven! Het is alsof er een magische beurt van uitgaat — of zou het zijn dat men nog nooit van zijn verbazing bekomt, en bekomen kan, over deze eeuwige uit volgehouden, moedwillige en onnoodige, rustverstoring in Gods huis?

Er mag eenige charge schuilen in deze tekening, waar is, dat het collecteeren met den „hengelstok“ een ware beproeving is voor de gemeente, den collectant en den Dienaar des Woords. Voor de gemeente, omdat de aandacht van de prediking wordt afgeleid; voor de collectanten, omdat ze een goed deel van de prediking niet kunnen volgen; en voor den predikant, omdat de noodige stilte en rust ontbreekt, zolang het collecteeren aanhoudt.

Ook het hulpmiddel, schier overal toegepast, om de collecte onder het psalmgezag te laten houden, is weinig erger dan de kwaal zelf. Gelijk de *Hervorming* terecht opmerkt, spreekt daarin minachting voor het lied. Geschiedt het niet vaak, dat de diakenen en collectanten verzoeken vooral lange psalmverzen te laten zingen tijdens de collecte, omdat ze anders niet vóór het eindigen van het zingen gereed zijn? En waar het psalmgezag een offerande der aanbidding is, God den Heere toegebracht, voelt men dan niet, hoe stuitend het is, wanneer dit gezang dienstbaar moet worden gemaakt om de ordeverstoring van het collecteeren te bedekken? Onder het gebed vouwt men de handen en sluit men de oogen om alle gemeenschap met de buitenwereld af te sluiten en zich geheel aan God te geven. En als men zingend bidt: God heb ik lief, of het aangrijpende: Gelijk het hart dorst naar de waterstroom, zoo dorst mijn ziel naar u o God, dan zit men met spanning te zien of de collectezak reeds in aantocht is, opent de beurs om daaruit een gave af te zonderen, moet ook nog voor zijn kinderen zorgen, en als het geldstuk aan hun kleine handen ontrilt, moet er een jacht onder de bank gehouden worden om de verloren penning weer te vinden.

Van harte stemmen we daarom met den wensch van Dr. Gunning in, dat deze wijze van collecteeren in onze Kerken moge afschaffen worden. Ze vindt nergens zoo plaats als in Holland alleen, en overal elders wordt de collecte aan den uitgang van het kerkgebouw na afloop van den dienst gehouden. Trouwens, in vroegere tijden was dat ook in ons land de vaste gewoonte, zoals daaruit blijkt, dat in onze oudste liturgie na het uitspreken van den zegen de woorden volgen: *Gedenkt den armen*. De collecte vond dus plaats, nadat de zegen was uitgesproken. In Zeeland is dit nog steeds de gewoonte, en daar blijkt wel, dat deze collecte na den dienst zonder enig praktisch bezwaar verricht kan worden. Maar ook al waren er bezwaren, de nadeelen van het collecteeren onder den dienst zijn zoo groot, dat daartegenover elk ander bezwaar in het niet verdwijnt. Moge daarom het conservatieve op kerkelijk gebied ons niet langer parten spelen. Men zou, gelijk Dr. Gunning voorstelt, „offerblokken“ met wijde, brede gleuven aan het einde der gangpaden kunnen aanbrengen, waar de gave in gestort werd voor den eeredienst. De collecte voor de armen zou echter liefst door de diakenen zelf verricht moeten worden. Hun ambt is het de gaven in te zamelen, en het „offerblok“ zouden we voor deze collecte afkeuren. Er ligt meer dan een eigenaardige symboliek in, wanneer de diakenen zelf de gaven dragen; er ligt ook in een aandrang om mild te geven, die van het doode offerblok niet kan uitgaan. Voor extra-collecten kon dan een afzonderlijke collectant bij den uitgang worden geplaatst; thans geschiedt deze extra-collecte reeds in vele kerken bij het uitgaan uit het kerkgebouw. Praktisch zou de wijziging dus hierop neer komen, dat de collecte voor de Kerk vervangen werd door offerblokken of offerblok; dat de collecte voor de armen naar den uitgang werd verplaatst en de extra-collecte daar bleef. Twee collectanten bij den uitgang levent, de Zeeuwsche Kerken toonen het, geen bezwaar.

Aan deze regeling zou ook nog een ander voordeel verbonden zijn. In sommige Kerken vermenigvuldigt men de collecten door voor hetzelfde doel tweemaal te laten collecteeren. De menschen zijn nu eenmaal gewoon driemaal in de collecte te offeren, zoo redeneert men. Is er geen derde extra-collecte, dan collecteert men nog eens voor de Kerk, die deze tweede gave altijd wel gebruiken kan. Maar hoe gedienselijk deze praktijk ook zijn moge, principieel blijft ze te veroordeelen. Men vraagt niet tweemaal in een godsdienstvereeniging voor hetzelfde doel. Ook dit misbruik nu zou vanzelf vervallen, wanneer de collecte naar het einde van den dienst werd overgebracht. Want dan zou ieder voelen, hoe dwaas het is, wanneer twee zakjes werden gepresenteerd, beide voor de behoeften van het kerkelijk saamleven.

Ook in de kringen der modernen wordt allengs de overtuiging levendig, dat men met de Openbare School bedrogen is uitgekomen. Aanvankelijk mochten de vrijzinnigen, toen de openbare school de secteschool van het modernisme beloofde te worden, haar met gejuich hebben begroet, maar allengs zijn de oogen er voor open gegaan, dat de neutrale school niet allereerst de orthodoxie, maar alle religie bedreef. Vandaar dat er in het moderne kamp steeds meer stemmen opgaan, die ook voor de vrijzinnigen als eenigen uitweg aanwijzen het stichten van vrije of bijzondere scholen, waar het religieus element weer tot zijn recht kan komen.

Een der medewerkers aan de *Hervorming*, die zich onder den schuilnaam Batavus verbijgt, komt hier rond voor uit. „De tijd, dat de Moderne predikanten met al wat Liberaal was, pal stonden voor de Openbare school, is geheel voorbij. En onder de vrijzinnige collega's ken ik dan ook geen, die met haar bijzonder legemen is, een enkele uitzondering, die den doorgaanden regel bevestigt, daargelaten. Batavus zet dan in een tweetal artikelen de oorsaken uiteen, waarom de Openbare School de modernen niet meer bevredigen kan. In hoofdzak zijn dit dezelfde bezwaren, die steeds ook van onze zijde zijn aangevoerd. De openbare school doet voor het godsdienstonderwijs niets; wel mogen de predikanten op een apart uur godsdienstonderwijs geven, maar de leerlingen zijn niet verplicht dit onderwijs bij te wonen. Het is minder dan een „bijval“. En juist daardoor wordt bij het kind zoo licht de gedachte gewekt, dat de godsdienst een soort liefhebberij is, waar de een aan „doet“ en de ander „niet aan doet“, merkt Batavus terecht op. Maar ook afgescheiden van deze achterstelling van het godsdienstonderwijs, klaagt Batavus in de tweede plaats er over, dat van de onderwijzers der Openbare School zoo zelden een invloed uitgaat, die het godsdienstig leeren ten goede komt. De vloek der neutraliteit maakt, dat zelfs de goedgezinde onderwijzers zich nooit vrij over den godsdienst durven uitspreken. En welk een geest onder de openbare onderwijzers heerscht, blijkt wel uit de moties, op de vergadering van den Bond der Nederlandsche Ouderwijzers aangenomen, die meestal een antireligieus karakter dragen en waartegen nauwelijks protest wordt vernomen. Het beroep op de „christelijke deugden“, die op de openbare school volgens de wet onderwezen moeten worden, acht Batavus een doekje voor het bloeden. Want het christelijk element in deze deugden is juist, dat zij „uit Godsgeloof moeten voortkomen“ en van dit Godsgeloof mag men op de Openbare School niet reppen. Opleiding tot Christelijke deugden kan er daarom niet plaats vinden; waar de wortel ontbreekt, kan de vrucht niet gezien.

Voor een moderne is deze aanklacht tegen de Openbare School ernstig genoeg. In hoofdzak werden hier dezelfde bezwaren ingebracht, die steeds ook van orthodoxe zijde zijn aangevoerd. Maar waar men vroeger van moderne zijde met deze bezwaren den spot dreef, erkent men thans openlijk, dat ze gegrond zijn en de Openbare School het religieus karakter van ons volk ondermijnt. En niet minder opmerkelijk is, op welke gronden Batavus bij zijn geestverwanten de oprichting van vrije scholen bepleiten komt. De vrije school, zegt hij, biedt de volgende voordeelen aan:

1. Zij stelt het christendom voor als het zout der aarde, als het zuurdeeg, dat ons gansche leven moet doortrekken en zij komt dus op tegen de waanvoorstelling, als zou vroomheid een particuliere liefhebberij zijn, aan iederen persoonlijk goedvinden overgelaten.

2. zij werkt in denzelfden geest als de godsdienstige opvoeding in huisgezin en catechisatie;

3. zij wekt ware verdraagsaamheid, daar zij den grond legt voor echt godsdienstig leven;

4. zij is een zegen voor de onderwijzers, die vrijuit kunnen zeggen wat in hun hart omgaat, en wier eigen geloofsleven zal toenemen in kracht als zij arbeiden aan het wekken van godsdienstige gevoelens bij anderen.

Precies wat steeds ook door ons is gezegd. Zelfs wordt, mirabilis dictu, thans toegegeven, dat de vrije school een kweekplaats is van religieuze verdraagsaamheid, en niet, gelijk steeds beweerd werd, de openbare.

Geeft zulk een getuigenis in het hoofdblad der modernen dan geen hope, dat ons ideaal: de vrije school voor heel de nati een werkelijkheid worden zal?

Gaarne verleen we aan deputaten door de classis Arnhem aangewezen voor de bearbeiding van de Geref. Kerk in Duitschland, een plaats voor het schrijven, dat ze aan de Kerken gericht hebben:

Zoals bekend gericht mag worden is door alle onze Geref. kerken, synodale saamkomsten, de arbeid onder onze stangenooten in Duitschland zeer toegejuicht.

Gevoel dat de operatie Om 10 felen te instell kerken beenen deputate heen te Van d verslag: VERSLA De Esm De. be be en De arb Heeren Heeren Het aa doodt a same met het te laten p en catech geven. G Word, a Eenigheld leiding di In onse ons tellen de aange deerd voor een geest ringen, bi het opric sprak ik de lield gingen va hier kon van krach bij zwaale riele naar rijk lot Velen zijn welke voo worden, al maal mag door 't ge gevoeld. T nog ongedi doop voor Vier on opreden o stadige toe deend. In Herne komt het van Maart van Maart eengekomen om den at elken Zond avond op t Door 't schied en g Zondag 7 55 toehoore Maat: Wa toehoorders, Herne 27 Essen 67 to schied 62 Ziende de terwij toeh 1 uur, somt samenkomu hoorders k Nederlanden wakker wen ongeordende beerscht. Er zelfs sommi weet. In d Evangelische eerste aan sels aan h de huisgezin Op onze treurige erv maand 83 h wij vriendel eens opgeso den wij onh meesten een mogen, ook O, laat o opreden om doolden, te o Farizeer zwij wij niet en is, is te bestr om zich in denken. Schie geestelijke le vermanend w der banden, diennend dat gekende wech het luchthart gebled, te mi en aangelokt uitspanning t lijken rwaen eerder plaats voor een hart deren hebben voor een sa lusterend ou hand komt re Treurige er gevallen het zonde tegen h ringen hier e driestweg nits bewaatsja we het onderwijs wij mogen ocl de doorheles Gode zij dan en herouw se of er ook ne door 't bloed dank, er bew humner door beert willen o Daar kunnen o Steeds in de opnieuw de ou God zal Maar ee Bij ontsniet eeniging des Z om met elkan Hier waren voor soover w gegrepen. Ja t onder deze ver deren heeft; d Nederlanders n vormt. Hij al seker: Hij koe gestrooid. Mag looven wij het, waarin het to Hamel. Dat er toch voor dese Ned gesied mag w arbeid onder h doortreiken. Zij hebben k rachtidaghe b arbeid daar nle menschen sijn edelen, niet ve den nood gedre wordt god vrie met een luijge